

16. Fedorenko I.V. Pidgotovka maybutnih uchiteliv-defektologiv do vikoristannya novitnih komp'yuternih tehnologiy u protsesi korektsynogo navchannya : avtoref. ... kand. ped. nauk : 13.00.03 Korektsyna pedagogika / I.V. Fedorenko. – NPU Imeni M.P.Dragomanova – K., 2013. – 21 s.

17. Frumkin K.G. Klipovoe myshlenie i sudba lineynogo teksta. / K.G. Frumkin // Ineternum. – 2010. – №1. – Rezhim dostupa: [http://nounivers.narod.ru/pub/kf_clip.htm ot 02.01.2012].

O. Palamar. Consideration of current trends informatization of education in the typhlopedagogue work. *The paper presents an analytical review of the provisions of the modern science regarding the issue of informatization of training. Considered specific features of the information environment and information activities of the subject of the educational process. Summarizes the performance of information competence in professional pedagogical activity and levels of its development. Identified a number of potential difficulties and shortcomings of information activities caused by the excessive and inappropriate use of electronic means of communication in the field of humanities. Provides information about the phenomenon clip thinking, manifested in active Internet users. The author emphasizes the need for accounting of the organization of cognitive activities of human capabilities with respect to perception and information processing, as well as mental patterns. Described the specificity of the use of information and computer technology in teaching the visually impaired. Defined professional skills necessary for the teacher of visually impaired children for optimum organization of information activities of the visually impaired.*

Key words: the teacher of visually impaired children (typhlopedagogue), persons with visual impairments, informatization of education, information competence, clip thinking, training facilities, adaptive technical means.

Отримано: 16.02.2015 р.

УДК 159.9:37.015.3

Л.В. Пастух

ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИЙ БАЗИС СЕНЗИТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Л.В. Пастух. Психофізіологічний базис сензитивності особистості практичних психологів системи освіти. У статті показано значущість психофізіологічної складової сензитивності особистості практичних психологів системи освіти як професійно важливої характеристики. Обґрунтовано добір методик для визначення рівнів розвитку зазначеної складової. Визначено показники та рівні розвитку психофізіологічної складової сензитивності особистості практичних психологів системи освіти. Констатовано недостатній рівень її розвитку у близько половини досліджуваних практичних психологів. Визначено гендерно-вікові та організаційно-професійні особливості психофізіологічної складової сензитивності особистості

практичних психологів системи освіти. Зроблено висновок щодо доцільності розроблення програми розвитку сензитивності практичних психологів системи освіти із урахуванням показників розвитку психофізіологічної складової.

Ключові слова: практичні психологи, освіта, сензитивність, складові сензитивності, психофізіологічна складова сензитивності, рівень розвитку психофізіологічної складової сензитивності.

Л.В. Пастух. Психофизиологический базис сензитивности личности практических психологов системы образования. В статье показана значимость психофизиологической составляющей сензитивности личности практических психологов системы образования как профессионально важной характеристики. Обоснованы методики определения уровня развития указанной составляющей сензитивности. Определены показатели и уровни развития психофизиологической составляющей сензитивности личности практических психологов системы образования. Констатирован недостаточный уровень ее развития почти у половины исследуемых практических психологов. Определены гендерно-возрастные и профессионально-организационные особенности психофизиологической составляющей сензитивности личности практических психологов системы образования. Сделан вывод о целесообразности разработки программы развития сензитивности практических психологов системы образования с учетом показателей развития психофизиологической составляющей.

Ключевые слова: практические психологи, образование, сензитивность, составляющие сензитивности; психофизиологическая составляющая сензитивности; уровень развития психофизиологической составляющей сензитивности.

Постановка проблеми. Необхідність забезпечення ефективності діяльності практичних психологів системи освіти в умовах трансформаційних змін в суспільстві зумовила нагальність вивчення їхніх професійно важливих якостей. У цьому контексті особливої ваги набуває дослідження сензитивності особистості фахівців психологічної служби системи освіти в силу специфіки їх функціональних обов'язків, основних напрямів, видів та форм роботи. Адже сензитивність, як свідчать результати теоретичного аналізу літератури [2; 12; 19 та ін.] є складною інтегративною якістю особистості; особливою, такою, що має емоційну природу, чутливістю до психічних станів інших, їхніх намірів, цінностей та цілей, здатністю сприймати оточуючий і внутрішній світ, яка дозволяє професіоналам різних рівнів легко орієнтуватись у людських взаємовідносинах, гармонізувати свою поведінку та емоції.

Відповідно до розробленої нами моделі сензитивності практичних психологів системи освіти [12] йдеться про важливе значення її психофізіологічної складової, яка визначається через рівень потреби людини в соціальних контактах, у спілкуванні з іншими людьми; ступені легкості чи складності переключення уваги в процесі професійного спілкування з

клієнтами різного віку, статі; рівня культурологічного розвитку тощо; особливості швидкісних характеристик мовно-рухових актів у процесі спілкування; рівні емоційної чутливості до оцінок оточення та успіхів і невдач у професійному спілкуванні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Констатуючи наявність широкого переліку публікацій із проблематики фахової діяльності практичних психологів (Г. С. Абрамова [1], М. О. Амінов [2], О. Ф. Бондаренко [3], І. В. Вачков [4], І. В. Дубровіна [6], С. Д. Максименко [8], С. А. Медведєва [9], В. Г. Панок [11], Н. І. Пов'якель [14], В. Е. Пахальян [13], Н. В. Пророк [15], В. А. Семиченко [18], Н. В. Чепелева [19], Т. С. Яценко [20] та ін.) зазначимо, що на сьогодні існують різні погляди на проблему професійно важливих якостей практикуючого психолога; учені подають різні за обсягом та змістом переліки таких якостей. При цьому ряд науковців відзначають сензитивність як професійно важливу якість практичних психологів закладів освіти (М. О. Амінов [2], О. О. Грейліх [5], І. В. Дубровіна [6], Ю. М. Ємельянов [7], М. В. Молоканов [10], Л. П. Смашна [5], Н. В. Чепелева [19] та ін.).

Однак питання дослідження проблематики особливостей розвитку сензитивності особистості практичних психологів закладів освіти розглядалось науковцями-психологами епізодично, фрагментарно. На сьогодні в доступній сучасній психологічній літературі практично немає спеціальних методик як для діагностики сензитивності особистості в цілому, так і, зокрема, для діагностики її психофізіологічної складової.

Саме тому мета статті – емпірично дослідити особливості психофізіологічної складової сензитивності практичних психологів системи освіти.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. За узагальненням результатів теоретичних досліджень з проблеми сензитивності як професійно важливої якості практичних психологів та її складових обґрунтовано добір методик для визначення рівня розвитку психофізіологічної складової сензитивності [12]. При доборі діагностичного інструментарію ми керувалися необхідністю дотримання основних психометричних вимог, а також можливістю застосування методик для групової форми проведення психодіагностичного обстеження.

Також було враховано, що відповідно до розробленої нами моделі сензитивності [12] показниками психофізіологічної складової є темпераментні прояви сензитивності. Виокремлення таких показників ґрунтується на концепції В. М. Русалова, який вважав сензитивність рисою темпераменту [17].

Згідно з концепцією В. М. Русалова, темперамент відображає 4-х блокову структуру функціональної системи людини: 1) блок аферентного синтезу, якому відповідає ергічність; 2) блок програмування, який представляє пластичність; 3) блок виконання, якому відповідає темп; 4) блок

зворотного зв'язку, якому відповідає емоційна чутливість. У кожній шкалі темпераменту є дві підшкали: предметно-орієнтована та суб'єктно-орієнтована (комунікативна). Вони відображають дві сфери взаємозв'язку людини й навколишнього середовища: предметний світ і соціум, тобто діяльність і спілкування.

Відповідно дослідження психофізіологічної складової сензитивності здійснювалося за такими емпіричними референтами, як ергічність, соціальна ергічність, пластичність, соціальна пластичність, темп, соціальний темп, емоційність, соціальна емоційність, які визначалися за опитувальником структури темпераменту В. М. Русалова [16].

Емпіричне дослідження проводилося протягом 2012-2014 рр. на базі Хмельницького, Рівненського та Сумського обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти. У ньому взяли участь 408 практичних психологів, які працюють у навчальних закладах дошкільної, загальноосвітньої, позашкільної та професійно-технічної освіти і проходили підвищення кваліфікації у зазначених закладах.

За узагальненням результатів встановлено розподіл досліджуваних практичних психологів за рівнями показників психофізіологічної складової сензитивності досліджуваних практичних психологів системи освіти (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл досліджуваних практичних психологів за рівнями показників психофізіологічної складової сензитивності

Показники	Рівні (кількість досліджуваних у %)		
	низький	середній	високий
Ергічність	18,3	64,1	17,6
Соціальна ергічність	8,0	39,4	52,5
Пластичність	18,7	54,3	27,0
Соціальна пластичність	9,0	65,3	5,7
Темп	13,5	49,5	37,0
Соціальний темп	9,5	57,4	33,2
Емоційність	29,8	44,8	25,4
Соціальна емоційність	15,0	65,8	19,2

Як випливає з даних табл. 1, краще порівняно з іншими проявами психофізіологічної складової у досліджуваних розвинені: соціальна ергічність (високий рівень соціальної ергічності має більше половини респондентів – 52,5%, отже, ці фахівці характеризуються високим рівнем потреб в соціальних контактах, у спілкуванні з іншими людьми), темп та соціальний темп (високий рівень яких виявлено у більше ніж третини досліджуваних – 37,0% та 33,2% відповідно); які позначаються на особливостях швидкісних характеристик мовно-рухових актів у процесі спілкування.

У досліджуваних практичних психологів переважає середній рівень розвитку таких показників психофізіологічної складової сензитивності, як: соціальна емоційність або, іншими словами емоційна чутливість в комунікативній сфері, чутливість до невдач у спілкуванні, до оцінок оточення (65,8% респондентів), соціальна пластичність, що визначає ступінь легкості чи складності переключення уваги в процесі спілкування з однієї людини на іншу, схильність до різноманітних комунікативних програм і до готових форм соціального контакту (65,3%), ергічність, яка характеризує рівень потреби людини в освоєнні предметного світу, прагнення розумової та фізичної праці – (64,1%) тощо.

Разом з тим, констатовано низькі рівні розвитку у близько третини досліджуваних (29,8%) за показником емоційності, що визначає емоційну чутливість до розбіжностей між запланованим, бажаним та результатами реальної предметної дії, тобто чутливість до невдач у роботі, а також у пластичності і ергічності (18,7% і 18,3% досліджуваних відповідно).

На наступному етапі емпіричного дослідження використано кластерний аналіз, за результатами якого виявлено 4 кластери, кожний з яких співвідноситься з певним домінуючим типом темпераменту (табл. 2).

При цьому ми керувались розумінням домінуючого типу темпераменту за В. М. Русаловим: 1) сангвінік має середні показники за всіма властивостями темпераменту (пластичністю, ергічністю, темпом, емоційністю); 2) холерик – високі показники за ергічністю, темпом, емоційністю водночас із середніми чи високими показниками за пластичністю; 3) флегматик – низькі показники за всіма властивостями темпераменту; 4) меланхолік – низькі показники за ергічністю, пластичністю, темпом водночас із середніми чи високими показниками за емоційністю.

Таблиця 2

**Результати кластерного аналізу
(за шкалами опитувальника В. Русалова)**

Шкали	Кластери			
	1	2	3	4
	Бали, у середньому			
Ергічність	8	7	6	6
Соціальна ергічність	11	9	6	8
Пластичність	10	8	4	6
Соціальна пластичність	6	6	4	5
Темп	10	9	5	6
Соціальний темп	9	9	6	7
Емоційність	3	9	10	4
Соціальна емоційність	5	9	9	6

Оскільки вважається, що людину можна віднести до чистих типів сангвініка, холерика, флегматика чи меланхоліка лише за повного співпадання вираженості вищезазначених показників, то у більшості людей на-

явний так званий змішаний тип темпераменту, який є лише наближеним до сангвініка, холерика, меланхоліка чи флегматика.

Відповідно до першого кластеру (26,9% досліджуваних) увійшли практичні психологи, які характеризуються високими показниками темпу, соціальної ергічності та пластичності, що дає підстави охарактеризувати їх за домінуючим типом темпераменту як "Наближених до холерика".

До другого кластеру (36,6%) віднесено практичних психологів, які характеризуються високими показниками темпу, соціального темпу, соціальної ергічності, емоційності й соціальної емоційності та середніми показниками пластичності, ергічності та соціальної пластичності, що дає підстави охарактеризувати їх за домінуючим типом темпераменту як "Наближених до сангвініка".

У третій кластер (16,7%) увійшли практичні психологи, в яких виявлено середні та близькі до низьких показники ергічності, соціальної ергічності, пластичності, соціальної пластичності, темпу, соціального темпу та високі показники емоційності та соціальної емоційності, що дає підстави віднести їх за домінуючим типом темпераменту як "Наближених до меланхоліка".

До четвертого кластеру (19,8%) віднесено тих респондентів, які отримали середні й наближені до низьких балів за всіма показниками темпераменту, що дає підстави віднести їх за домінуючим типом темпераменту як "Наближених до флегматика".

Детальний аналіз показників кожного кластеру дозволив співвіднести їх із рівнями психофізіологічної складової сензитивності практичних психологів. При цьому ми брали до уваги, в першу чергу, рівні тих проявів темпераменту, які є особливо значущими для нашого розуміння сензитивності як професійно важливої якості практичних психологів системи освіти (соціальна ергічність, соціальна пластичність, соціальний темп, соціальна емоційність) та розробленої моделі сензитивності. Відповідно високим рівнем психофізіологічної складової, на наш погляд, характеризуються досліджувані, яких було віднесено до другого кластері, середнім – до третього кластеру, а низьким – до першого та четвертого кластерів (табл. 3).

Аналіз даних, поданих у табл. 3, свідчить, що у досліджуваних практичних психологів системи освіти переважає низький рівень психофізіологічної складової сензитивності (близько половини респондентів – 46,8%), у той час, коли високий рівень психофізіологічної складової сензитивності мають дещо більше третини (36,6%) досліджуваних практичних психологів, середній рівень виявлено у шостій частини респондентів (16,7%).

З цих показників випливає, що у більшості досліджуваних практичних психологів психофізіологічна складова сензитивності особистості розвинута лише частково. Тому при плануванні формувального експерименту, розробленні програми розвитку сензитивності означеної категорії фахівців варто приділити увагу питанням усвідомлення практичними пси-

хологами системи освіти власних індивідуальних психофізіологічних особливостей і їхнього відображення в індивідуальному стилі діяльності, а також розвитку сензитивності із урахуванням виявлених особливостей психофізіологічної складової сензитивності.

Таблиця 3

Рівні психофізіологічної складової сензитивності досліджуваних практичних психологів системи освіти

Рівні	Кількість досліджуваних у %
низький	46,8
середній	16,7
високий	36,6

На наступному етапі емпіричного дослідження досліджено гендерно-вікові та організаційно-професійні (тип навчального закладу, місце його розташування) особливості емоційної сензитивності практичних психологів системи освіти.

Зокрема, виявлено (на рівні тенденції) гендерно-вікові відмінності у рівнях психофізіологічної складової сензитивності. Констатовано вищий рівень психофізіологічної складової у жінок в порівнянні із чоловіками (табл. 4).

Таблиця 4

Рівні психофізіологічної складової сензитивності практичних психологів залежно від статі

Стать досліджуваних	Рівні психофізіологічної складової, кількість досліджуваних у %		
	низький	середній	високий
жінки	45,6	17,0	37,4
чоловіки	68,4	10,5	21,1

Крім того, виявлено вищий рівень психофізіологічної складової сензитивності у практичних психологів, молодших за віком (табл. 5).

Таблиця 5

Рівні психофізіологічної складової сензитивності практичних психологів залежно від віку

Вікові групи	Рівні психофізіологічної складової, кількість досліджуваних у %		
	низький	середній	високий
до 30 років	45,1	15,0	39,8
30-45 років	42,9	18,5	38,7
понад 45 років	59,2	15,5	25,4

Так, як ви впливає з даних табл. 5, високий рівень психофізіологічної складової сензитивності мають 39,8% респондентів – практичних

психологів віком до 30 років, і лише 25,4% досліджуваних у віковій групі понад 45 років. І, навпаки, кількість фахівців з низьким рівнем психофізіологічної складової сензитивності у групі практичних психологів, яким понад 45 років, значно більше у порівнянні з віковою групою до 30 років (59,2,0% проти 45,1% респондентів відповідно).

За результатами дисперсійного аналізу встановлено, що переважання жінок щодо розвитку цієї складової сензитивності констатується головним чином за рахунок емоційності та соціальної емоційності (рис. 1).

Так, як видно на рис. 1 у жінок вищий рівень розвитку емоційності в порівнянні з чоловіками, і з віком він має тенденцію до збільшення відмінностей між представниками обох статей ($p < 0,01$).

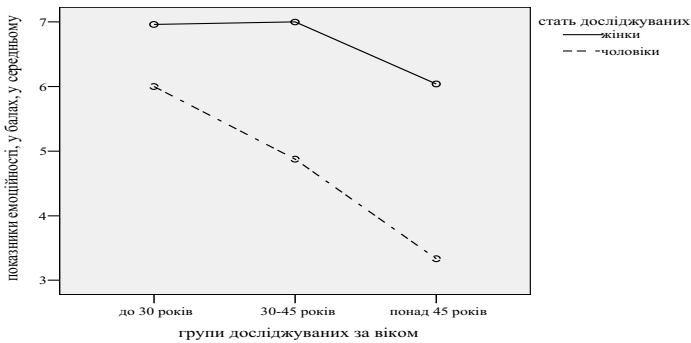

Рис. 1. Гендерно-вікові особливості практичних психологів за показником "емоційність"

Натомість (на рівні тенденції) встановлено переважання психологів чоловічої статі за показником "темп" (рис. 2).

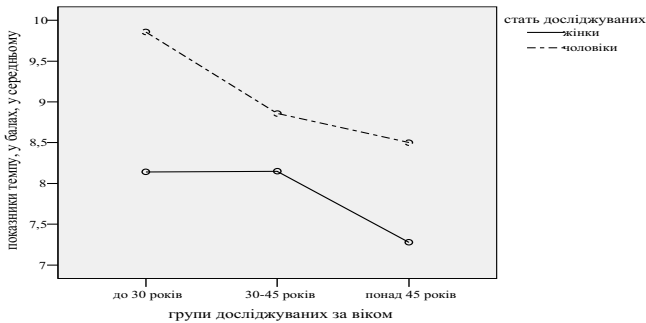

Рис. 2. Гендерно-вікові особливості практичних психологів за показником "темп"

Як видно з рис. 2, показники розвитку темпу вищі у чоловіків усіх вікових категорій у порівнянні з жінками – практичними психологами.

Залежно від типу навчального закладу та місця проживання (місто, село) досліджуваних практичних психологів статистично значущих відмінностей у рівнях психофізіологічної складової сензитивності встановлено не було.

Висновки. Отже, у значної кількості досліджуваних практичних психологів системи освіти виявлено недостатній рівень психофізіологічної складової сензитивності, у понад половини досліджуваних. Високий її рівень констатовано лише у третини респондентів.

Визначені гендерно-вікові особливості психофізіологічної складової сензитивності практичних психологів. Констатовано вищий рівень психофізіологічної складової сензитивності у жінок порівняно з чоловіками.. Виявлено, що переважання жінок щодо розвитку цієї складової сензитивності констатується головним чином за рахунок емоційності та соціальної емоційності. На рівні тенденції встановлено переважання психологів чоловічої статі за темпом мовно-рухових актів у процесі спілкування. Виявлено вищий рівень психофізіологічної складової сензитивності у практичних психологів, молодших за віком.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні та апробації програми розвитку сензитивності особистості практичних психологів системи освіти з урахуванням її психофізіологічної складової

Список використаних джерел.

1. Абрамова Г. С. Введение в практическую психологию / Г. С. Абрамова. – М. : Академия, 1996. – 224 с.

2. Аминов Н. А. О компонентах специальных способностей будущих школьных психологов / Н. А. Аминов, М. В. Молоканов // Психологический журнал. – 1992. – Т. 13, № 5. – С. 104-109.

3. Бондаренко О. Ф. Психологічні особливості сучасної молоді та проблеми професійної підготовки психологів-практиків / О. Ф. Бондаренко // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – № 4. – С. 8-11.

4. Вачков И. В. Введение в профессию "психолог" / И. В. Вачков, И. Б. Гриншпун, Н. С. Пряжников // Москва-Воронеж : Изд-во Моск. психол.-соц. ин-та, 2002. – 255 с.

5. Грейліх О. О. Професійно важливі якості практичного психолога як предмет наукового дослідження / О. О. Грейліх, Л. П. Смашна // Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького педагогічного університету імені Григорія Сковороди: Педагогіка. Психологія. Філософія. – Переяслав-Хмельницький, 2012. – Вип. 25. – С. 287-288.

6. Дубровина И. В. Школьная психологическая служба / И. В. Дубровина. – М. : Педагогика, 1991. – 232 с.

7. Емельянов Ю. Н. Активно-социально-психологическое обучение. / Ю. Н. Емельянов. – Л. : ЛГУ, 1985 – 166 с.

8. Максименко С. Д. До проблеми розробки освітньо-кваліфікаційної характеристики сучасного психолога / С. Д. Максименко, Т. Б. Ільїна // Проблеми підготовки і підвищення кваліфікації практичних психологів ; за ред. С. Д. Максименка. – К.-Тернопіль : Ника-Центр, 2002. – С. 7-17.

9. Медведева С. А. Розвиток асертивності майбутніх практичних психологів у процесі їх професійного становлення : дис. на здобуття канд. психол. наук : спец. : 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія / Світлана Анатоліївна Медведева / Університет менеджменту освіти НАПН України. – К., 2010. – 246 с.

10. Молоканов М. В. Влияние личностных особенностей на профессиональный выбор в практической психологии / М. В. Молоканов // Психологический журнал. – 1998. – № 2. – С. 79-97.

11. Панок В. Г. Психологічна служба: навч.-метод. посіб. для студ. і викладачів / В. Г. Панок – Кам'янець-Подільський : ТОВ Друкарня Рута, 2012. – 488 с.

12. Пастух Л. В. Модель сензитивності особистості практичних психологів закладів освіти / Л. В. Пастух // Теоретичні і прикладні проблеми психології : зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. – 2014. – Вип. 2(34). – С. 231-239.

13. Пахальян В. Э. Каким должен быть и каким может быть психолог, работающий в системе образования? / В. Э. Пахальян // Вопросы психологии. – 2002. – №6. – С. 103-112.

14. Пов'якель Н. І. Індивідуально-типологічні характеристики системи саморегуляції як умова регулятивної культури професійного мислення психолога-практика / Н. І. Пов'якель // Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України. – Т. I : Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія ; за ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки. – К. : Міленіум, 2005. – Ч. 15. – С. 161-165.

15. Пророк Н. В. Практичний психолог: професійно важливі якості / Н. В. Пророк // Психологія. – 2002. – № 1(33). – С. 16-17.

16. Психологу для роботи. Діагностичні методики: зб. [Текст] / [уклад. : М. В. Лемак, В. Ю. Петрище]. – Вид.2-ге, виправл. – Ужгород : Вид-во Олександри Гаркуші, 2012. – 616 с.

17. Русалов В. М. Биологические основы индивидуально-психологических различий / В. М. Русалов. – М. : Наука, 1979. – 352 с.

18. Семиченко В. А. Теоретико-методологічні основи підготовки майбутніх психологів / В. А. Семиченко // Актуальні проблеми психології:

зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України. – Т. I : Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія ; за ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки. – К. : Міленіум, 2005. – Ч. 15. – С. 109-112.

19. Чепелева Н. В. Особистісна підготовка психолога-практика / Н. В. Чепелева // Персонал. – 2000. – № 5. – С. 17-19.

20. Яценко Т. С. Активное социально-психологическое обучение : теория, процесс, практика: учеб. пособ. для студ., слушателей и препода. по специальности "Психология" / Т. С. Яценко. – Хмельницький : Изд-во НАПВУ, М. : Изд-во СИП РИА, 2002. – 792 с.

Spisok vikoristanih dzherel

1. Abramova G. S. Vvedenye v praktycheskujupsyhologiju / G. S. Abramova. – М. : Akademyja, 1996. – 224 s.

2. Amynov N. A. O komponentah specyjal'nyh sposobnostej budushhyh shkol'nyh psihologov / N. A. Amynov, M. V. Molokanov // Psihologicheskyj zhurnal. – 1992. – Т. 13, № 5. – С. 104-109.

3. Bondarenko O. F. Psihologichni osoblyvosti suchasnoi' molodi ta problemy profesijnoi' pidgotovky psihologiv-praktykiv / O. F. Bondarenko // Praktychna psihologija ta social'na robota. – 2003. – № 4. – С. 8-11.

4. Vachkov Y. V. Vvedenye v professyju "psiholog"/ Y. V. Vachkov, Y. B. Grynshpun, N. S. Prjazhnykov // Moskva-Voronezh : Yzd-vo Mosk. psihol.-soc. un-ta, 2002. – 255 s.

5. Grejljih O. O. Profesijno vazhlyvi jakosti praktychnogo psihologa jak predmet naukovoogo doslidzhennja / O. O. Grejljih, L. P. Smashna // Gumanitarnyj visnyk Perejaslav-Hmel'nyc'kogo pedagogichnogo universytetu imeni Grygorija Skovorody: Pedagogika. Psihologija. Filosofija. – Perejaslav-Hmel'nyc'kyj, 2012. – Vyp. 25. – С. 287-288.

6. Dubrovyna Y. V. Shkol'naja psihologicheseskaja sluzhba / Y. V. Dubrovyna. – М. : Pedagogyka, 1991. – 232 s.

7. Emel'janov Ju. N. Aktyvnoe socyjal'no-psihologichesкое obuchenye. / Ju. N. Emel'janov. – L. : LGU, 1985 – 166 с.

8. Maksymenko S. D. Do problemy rozrobky osvith'o-kvalifikacijnoi' harakterystyky suchasnogo psihologa / S. D. Maksymenko, T. B. Il'i'na // Problemy pidgotovky i pidvyshhennja kvalifikacij' praktychnyhpshihologiv ; za red. S. D. Maksymenka. – К.-Ternopil' : Nyka-Centr, 2002. – С. 7-17.

9. Medvedjeva S. A. Rozvytok asertyvnosti majbutnih praktychnyhpshihologiv u procesi i'h profesijnogo stanovlennja : dys. na zdobuttja kand. psihol. nauk : spec : 19.00.07 – pedagogichna ta vikova psihologija / Svitlana Anatolij'vna Medvedjeva / Universytet menedzhmentu osvity NAPN Ukraїny. – К., 2010. – 246 s.

10. Molokanov M. V. Vlyjanye lychnostnyh osobennostej na professional'nyj vybor v praktycheskoj psyhologyy / M. V. Molokanov // Psyhologicheskyj zhurnal. – 1998. – № 2. – S. 79-97.

11. Panok V.G. Psyhologichna sluzhba: navch.-metod. posib. dlja stud. i vykladachiv / V. G. Panok – Kam'janec'-Podil's'kyj : TOV Drukarnja Ruta, 2012. – 488 s.

12. Pastuh L. V. Model' senzytyvnosti osobystosti praktychnyh psyhologiv zakladiv osvity / L. V. Pastuh // Teoretychni i prykladni problemy psyhologii' : zb. nauk. prac' Shidnoukrai'ns'kogo nacional'nogo universytetu im. V. Dalja. – 2014. – Vyp. 2(34). – S. 231-239.

13. Pahal'jan V. Ə. Kakym dolzhen byt' y kakym mozhet byt' psyholog, rabotajushhyj v systeme obrazovanyja? / V. Ə. Pahal'jan // Voprosy psyhologyy. – 2002. – №6. – S. 103-112.

14. Pov'jakeľ N. I. Indyvudual'no-typologichni harakterystyky systemy samoreguljacji' jak umova reguljatyvnoi' kul'tury profesijnogo myslennja psyhologa-praktyka / N. I. Pov'jakeľ // Aktual'ni problemy psyhologii' : zb. nauk. prac' Instytutu psyhologii' imeni G. S. Kostjuka APN Ukraї'ny. – T. I : Organizacijna psyhologija. Ekonomichna psyhologija. Social'na psyhologija ; za red. S. D. Maksymenka, L. M. Karamushky. – K. : Milenyum, 2005. – Ch. 15. – S. 161-165.

15. Prorok N. V. Praktychnyj psyholog: profesijno vazhlyvi jakosti / N. V. Prorok // Psyhologija. – 2002. – № 1(33). – S. 16-17.

16. Psyhologu dlja roboty. Diagnostychni metodyky: zb. [Tekst] / [uklad. : M. V. Lemak, V. Ju. Petryshhe]. – Vyd.2-ge, vypravl. – Uzhgorod : Vyd-vo Oleksandra Garkushi, 2012. – 616 s.

17. Rusalov V. M. Byologicheskye osnovy yndyvudual'no-psyhologicheskyh razlychyj / V. M. Rusalov. – M. : Nauka, 1979. – 352 s.

18. Semychenko V.A. Teoretyko-metodologichni osnovy pidgotovky majbutnih psyhologiv / V. A. Semychenko // Aktual'ni problemy psyhologii' : zb. nauk. prac' Instytutu psyhologii' imeni G. S. Kostjuka APN Ukraї'ny. – T. I : Organizacijna psyhologija. Ekonomichna psyhologija. Social'na psyhologija ; za red. S. D. Maksymenka, L. M. Karamushky. – K. : Milenyum, 2005. – Ch. 15. – S. 109-112.

19. Chepeljeva N. V. Osobystisna pidgotovka psyhologa-praktyka / N. V. Chepeljeva // Personal. – 2000. – № 5. – S. 17-19.

20. Jacenko T. S. Aktyvnoe socyal'no-psyhologicheskoje obuchenje : teoryja, process, praktyka: ucheb. posob. dlja stud., slushatelej y prepod. po specyal'nosti "Psyhologija" / T. S. Jacenko. – Hmel'nyckyj : Yzd-vo NAPVU, M. : Yzd-vo SYP RYA, 2002. – 792 s.

L.V. Pastuh. Psycho-physiological basis of sensitivity personality practical psychologists of the educational system. The article deals with results of the empirical study of the psycho-physiological component of sensitivity personality practical psychologists of the education system as an important professional characteristic.

The technique of determining the level of sensitivity of the specified component is grounded. The indicators and levels of development of psycho-physiological component of sensitivity personality practical psychologists of the education system are identified. The insufficient level of development in almost half of the studied practical psychologists is ascertained. High level of psycho-physiological sensory component found in about one-third of respondents.

Gender-age and professional-organizational features of psycho-physiological component of sensitivity personality practical psychologists of the education system are investigated. Is ascertained a higher level of psycho-physiological component in women compared to men. Revealed that the prevalence of women to the development of this component is mainly due to emotionality and social emotionality. At the level of tendencies the prevalence of tempo of language-motor acts in the process of communication of male psychologists is established. Found a higher level of psycho-physiological component of sensitivity in younger psychologists.

The perspective for further research is developing and approbation of the program for the development of sensitivity practical psychologists of the education system based on indicators of psycho-physiological component.

Key words: *practical psychology, education, sensitivity, components of sensitivity; psycho-physiological component of sensitivity; the level of development of psycho-physiological component of sensitivity.*

Отримано: 14.02.2015 р.

УДК 378.015.31:159.9-047.22

Н.В. Перегончук

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА

Н.В. Перегончук. *Основні підходи до вивчення проблеми професійної компетентності майбутнього психолога.* У статті розглянуто та проаналізовано основні підходи до вивчення проблеми професійної компетентності майбутнього психолога. У психологічній літературі виокремлюють: акмеологічний, діяльнісний, особистісний (ПВЯ) та компетентнісний підходи. Автори виокремлених підходів інтерпретують "професійну компетентність" по-різному: як сукупність характеристик особистості, необхідних для ефективного виконання роботи; як когнітивну складову професіоналізму; як інтегральну якість (новоутворення) суб'єкта праці; як розвиток компетенцій для практичної діяльності в типових та нестандартних ситуаціях професійного життя.

Ключові слова: *професійна компетентність, акмеологічний, діяльнісний, особистісний, компетентнісний підходи, професійно важливі якості майбутнього психолога.*

Н.В. Перегончук. *Основные подходы изучения проблемы профессиональной компетентности будущего психолога.* В статье рассмотрено и проанализировано основные подходы изучения профессиональной компетен-